

IRODALOM

Perczelné Kozma Flóra: *Felolvasások és közlemények.* 1909—1915. II. kötet. Ára a háborúban megvakult katonák javára 2 K 50 fill. Neumann-nyomda, Ipolyság. 1915. 285. l.

Nagy lelki élvezettel olvastuk azt a 41 felolvasást és közleményt, mely országosan ismert, kitűnő írónők tollából az utóbbi 6 év alatt megjelent s amelyeket most egy vaskos kötetben kiadott azzal a szép gondolattal, hogy a lelki világosság terjesztéseért írott felolvasásokkal most a háborúban megvakult katonák nyomorán enyhítsen. A felolvasásokat és közleményeket előttünk különösen értékessé teszi az a szubjektív hang, mely rajtuk átvonul, mely lépten-nyomon érezteti, hogy nem egy ridegen számító értelem útmutatását követjük, hanem egy melegen érző és dobogó szívnek a mélységében a legszebb hármóniába olvad össze sok olyan dolog, melyekben a skatulyázó és folyton kategóriákat kereső értelem áthidalhatatlan ellentéteket s megfejthetetlen problémákat keres és talál. Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy itt az érzelmek vakon rohannak s a szabályozó értelem elveszítette volna a maga irányító tekintélyét. Ellenkezőleg az érznek és a szívnek, a hitnek és a tudásnak, az érzelem melegségének és az értelem logikájának egy szép összhangba olvadása jellemzi az író lelki világát. A léleknek evvel az Istentől megáldott világával nem retten vissza a legnehezebb problémáktól. A legokosabb kérdésekben is megtalálja a kivezető utat s ott, hol az elfogult egyoldalúság a leghetetlenebb helyzeteket teremti, ő biztos kézzel mutat egy szebb, jobb és emelkedettebb élet lehetőségeire. Nem az elvek és szellemtelen irányzatok vezetik lelkét, hanem lelke teremti meg a legjobbnak és leghelyesebbnek tetsző irányzatot. Nem konzervatív, de nem is radikális. Olyan mint maga az élet. Megbecsüli a mult kipróbált eszméit és irányzatait, de kész lemondani azokról, mihelyt a fejlődés útjában állanak, mert „az élet fejlődés a szebb és jobb felé“. Nem rajong az élettelen dogmákért s nem lelkesül az élet kötött formáiért. Elítéli a fölényeskedő „szakszerűséget“ s megbecsüli a „laikus“-nak tisztán és józanul látó kritikáját. (94. l.) Szerinte csak a jézusi fegyverekkel küzdő reformtörekvések bírnak igazi értékkel. (92. l.) Általában szellemi mértéke minden téren a Krisztus. Nem az orthodoxia merev istenembere, hanem a szabad-elvű kereszténység ember Jézusa. Őtet keresi mindenütt s a világot

minden téren hozzá akarja emelni. Vele kél ki az elharapózott erkölcstelenség ellen s vele dicséri azokat, akik a „jobb részt” választották. A saját lelki irányát így jellemzi: „Abban különbözünk mi józanok és meggondoltan haladók a tulzóktól, hogy nemes alapon álló, embert nevelő régi eszméinket, nem engedjük az érzéketlen cinikusoktól letiportatni és lomtárba dobálni, hanem kegyelettel és szeretettel őrizni ősi örökségünket, a kor követelményeihez, saját szabadelvű lelkünk vágyaihoz kívánjuk ezeknek tartalmát átalakítani, hogy az által örökéletet biztosítsunk számukra.” (125. l.)

Témáit a vallás, a szocializmus, különösen a feminizmus és a békemozgalom köréből választja nagy előszeretettel. Minden téren a fokozatos fejlődésnek s a mérsékelt haladásnak a hive s buzgó munkása. Bárhonnan jöjjön a világosság sugara, örömmel ragadja meg és azonnal értékesíti egy szebb és jobb világ előkészítésében. A vallási racionalizmus mellé egy kis miszticizmust és metafizikai gondolatot sürget. A protestans Istenisztelet ridegségét egy kis művészettel kívánja enyhíteni. Ő maga vallásilag liberálisan gondolkozó, de azért zaklatott és szenvedő lelke megnyugszik az orthodox templomban a Jézus szobra előtt. A hitet a haladás legbiztosabb emeltyüjének tekinti s ezért keresi és hirdeti a vallás és tudomány összhangját. Nem tudja elképzelni a nevelést vallás nélkül. „Nem születhetik — mondja — olyan modern lelkű társadalom a világon, mely a Krisztus szellemén alapuló pedagógiát kárvallás nélkül mellőzheti.” (199. l.) Szerinte nincs szomorúbb jelenség, mint az, hogy az emberek nem tudnak hinni.

Nem jár egy úton az útcai szocializmus erőszakos munkásaival. Ezt a vad hajtást is megneemesíteni törekszik fennkölt lelkének a gazdaságával. Hit és altruizmus nélkül hiában szünteti meg a materializmus a nyomort, hiában osztja föl a földet. (119. l.) Nem lelkesül „a lármás és erőszakos” suffragettekért, de nagyra becsüli „a békésen és nemesen dolgozó női apostolokat”. (101. l.)

Szinte fanatikus hive a békemozgalomnak. Erkölcs, vallás és hazafiság, szerinte ellentmondanak a háborúnak s sürgetik a békemozgalom teljes sikerét. Ma már túl vagyunk azon a vallási és hazafiai fanatizmuson, mely a háborút nemzeteterősítő tényezőnek s az isteni akarat megnyilvánulásának tekintette. A háború eszméje éppen barbarizmusa miatt nem szolgálhat helyes és hazafias politikát. (125. l.) A nemzetek boldogulását nem „a tömeggyilkolástól, nem a kardnak életől, hanem az agyvelő súlyától, a szívnek melegétől — az emberek millióinak szereteten alapuló felemelkedésétől várja”. (135. l.) Sajnos, hogy az emberiség lelkülete messze áll még az ilyen nagy lelkek emelkedettségétől, de éppen ez a pusztító világháború szomorú elégtételt nyújt az ilyen eszményi magaslatocon járó lelkeknek.

Őszintén szólva szinte nehezünkre esik e könyvtől megválni, mert olvasása közben egy olyan szép világnak, egy olyan „isten-

országának“ a körvonalai alakulnak ki előttünk, hogy szeretnők annak az életét tovább élni, annak a boldogságát tovább élvezni. De bármennyire ellenemondjon ennek a szép, eszményi világnak a rideg valóság, mi mégis hiszünk rendületlenül annak a megvalósulásában. Annál inkább hiszünk, mert annak olyan lelkes munkásai vannak, mint Perczelné, aki nem csak hirdeti a jézusi igazságokat, hanem magát az életet is azokhoz emelni törekszik. Amíg áhitattal hallgatja Prohászkanak, vagy Ferencz Józsefnek a kijelentéseit, addig gondja van arra is, hogy cselédeinek a rendes vasárnapi szórakozása zavartalan legyen. És amig lelkesen ágitál az élet szépítésén, addig van ideje, hogy az idegen sirokat gyomlálgassa a temetőben. Az észnek és szívnek ilyen megható összhangzó és eredményes munkáját ritkán találhatni egy személyben. Ha ez a munka nem krisztusi munka, ha ez az irányzat nem keresztény irányzat: akkor igazán nem tudjuk, hol keressük Krisztust és a kereszténységet.

Vári Albert.

György János, A társadalmi megújulás bölcsészete.
(8°. 304. old. Arad, 1916. Szerző sajátja. Ára?)

A manapság még közkeletű természettudományi alapnézetet újabban főleg a filozófiai realizmus és materializmus hívei tudták a legeredményesebben kihasználni egyoldalú álláspontjuk kiépítésére. A fenti munka ezzel szemben a lagmodernebb természettudományi kutatásoknak eddigelé bölcsészettel még föl nem dolgozott eredményeit építi bele szervesen a spirituális filozófia alkotmányába. Szerzőnek ezzel, valamint régebben megjelent munkáival az a magosabb és távolabbi célja, hogy kísérletül szolgáljon a jelenben uralkodó iskolai bölcsészetnek az egyetemesség ama hajdani magaslatára való emelésére, amelyen egyedül felelhet meg az emberi társadalom jövőndő fejlődését irányító és szabályozó hivatásának. Szerzőnek ugyanis az a meggyőződése, hogy — miként azt könyvének bevezetésében vallja. „Nem a gazdasági, a politikai, a jogi alakulások szabták és szabják meg ugyanis az embereknek és nemzeteknek a világszemléletét, a természetfölötti, a szellemi realitáshoz való viszonyát, hanem ellenkezőleg, a hit, a világszemlélet adta meg a gazdaságnak, a politikai és jogi intézményeknek sajátos jellemét. A bölcsészet főadata ennél fogva szerző szerint az: „hogy használja föl a természettudományok minden kutatásának eredményeit, de ne kövesse azoknak a saját igényeivel ellentétes módszerét; legyen éles szeme mindenben a helyes tájékozódásra, de ne vezessen semmitmondó megkülönböztetések útvesztő labirintusába; ismerje az anyagilag érzékelhető valóságot, de amellet használjon fel minden adatot, amelyből az anyagilag érzékelhetlen valóság is megismerhető; aztán alakítson minden gondolatot egy eszközzé, mellyel önmagunkban a szeretetet, a szellemiséget a világsszellemmel való összetartozásunk, tökéletes isteni rendeltetésünk udását erősíthetjük. Akkor a bölcsészet ismét megremegetti az em-